

ББК: Т3(4УК)430.13
Т3(4Ук33)430.13
Т3(2)430.13

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

- Дашкевич Я. – доктор історичних наук, професор (голова)
Войтович Л. – доктор історичних наук, професор
Кондратюк К. – доктор історичних наук, професор
Онищук Я. – кандидат історичних наук, доцент
Стецьків Т. – народний депутат України
Шуст Р. – кандидат історичних наук, доцент

РЕЦЕНЗЕНТИ

- Щодра О. – кандидат історичних наук, доцент
Заяць А. – кандидат історичних наук, доцент

Відповідальний редактор – Я. Онищук

Король Данило Романович і його місце в українській історії. –
Львів: ВМС, 2003. – 256. с.

Збірник матеріалів міжнародної наукової конференції присвячений дослідженням ролі короля Данила Романовича Галицького в українській історії, розглядається його значення в політичному, економічному та культурному житті Галицько-Волинської держави.

Для істориків, вчителів, студентів історичних факультетів вищих навчальних закладів і всіх, хто цікавиться історією Київської Русі.

ISBN 966-613-262-1

© Ярослав Дашкевич, Андрій Гречило, Андрій Заяць, Андрій Казаков, Андрій Павлюшук, Андрій Петрик, Василь Оприськ, Олексій Лек, Василь Петрюк, Василь Рудий, Віктор Ільо, Віра Фрис, Віталій Скальський, Володимир Баллях, Володимир Пришляк, Ігор Ліхтей, Копитко Андрій, Костянтин Кондратюк, Леонтій Войтович, Mariusz Bartnicki, Мирослав Волощук, Михайло Кучинко, Михайло Рожко, Олег Масур, Ольга Манігда, Роман Берест, Роман Миська, Роман Чайка, Святослав Терський, Сергій Панишко, Сергій Федака, Тарас Андрусак, Тарас Стецьків, Юрій Чабан, Володимир Полторак, Ярослав Погоральський.

ПЕРЕГУКВІКІ
ПАМ'ЯТЬ ПРО
ПРОБЛЕМА ДЕ
(КНЕЦЬХ-СЕР
КОРОЛЬ ДАНИ
DZIAJALNO
1217-1264
ГАЛИЧ ТА ВОЛ
ДАНИЛО РОМА
УТРОВСЬКЕ КН
ГАЛИЦЬКО-ВОЛ
БОРОТЬБА ДАН
АВСТРІЙСЬКУ С
ВЗАСМОВІДНОС
РОМАНОВИЧА З
ВОЛИНСЬКА ЗЕМ
РУБЕЖІ ХІІ-ХІІІ С
ГАЛИЦЬКА ТА ВО
ЕКОНОМІЧНИХ З
ДИПЛОМАТИЧН
КНЯЗІВСТВОМ В Ж
КОРОНАЦІЯ ДАН
МІСТОБУДІВЛЬН
ТЕРИТОРІАЛЬНІС
ДЕРЖАВИ (ХІІ-ХІІІ
ДО ПИТАННЯ СТАН
ДИНАСТИЇ РОМАНО
КНИДКОВИЙ РЕПЕ
КНЯЗІВСТВА ХІІІ СТ
ДАНИЛО ГАЛИЦЬКІ
ОЛЕКСАНДРА НЕВСЕ

Зміст

ПЕРЕГУК ВІКІВ. НАЙБОЛЬШИМ СКАРБОМ ЮВІЛЕЙНОГО РОКУ є ВІДРОДЖЕНА ПАМ'ЯТЬ ПРО КОРОЛЯ ДАНИЛА	5
a)	
ПРОБЛЕМА ДЕРЖАВНОСТІ НА ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ (КІнець Х–середина XIV ст.)	8
КОРОЛЬ ДАНИЛО РОМАНОВИЧ. ЗАГАДКИ ПРОБЛЕМИ	24
DZIAJALNO DYPLOMATYCZNA KSÍKCIA DANIELA HALICKIEGO W LATACH 1217-1264	30
ГАЛИЧ ТА ВОЛОДИМИР – СТОЛЬНІ ГРАДИ ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО	41
ДАНИЛО РОМАНОВИЧ і ВОЛИНСЬКА ЗЕМЛЯ	49
УГРОВСЬКЕ КНЯЗІВСТВО ДАНИЛА РОМАНОВИЧА	58
ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКА ДЕРЖАВА І ЗАКАРПАТТЯ	66
БОРОТЬБА ДАНИЛА РОМАНОВИЧА Й ПРИШЕМІСЛА ОТАКАРА II ЗА Австрійську спадщину	75
ВЗАЄМОВІДНОСИНИ ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ЕПОХИ ДАНИЛА РОМАНОВИЧА з УГОРЩИНОЮ в працях російських істориків XIX ст.	85
ВОЛИНСЬКА ЗЕМЛЯ в інтеграційному процесі княжої України-Русі на рубежі XII–XIII ст.	92
ГАЛИЦЬКА ТА ВОЛИНСЬКА ЗЕМЛІ і ВІЗАНТІЯ в системі міжнародних економічних зв'язків (XII–перша половина XIV ст.)	97
ДИПЛОМАТИЧНІ СТОСУНКИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ з ятвяльким князівством в XIII ст.	104
КОРОНАЦІЯ ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО і доля його корони	107
МІСТОБУДІВЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО	119
ТЕРИТОРІАЛЬНІ СИМВОЛИ ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ (XII–поч. XIV ст.)	128
ДО ПИТАННЯ СТАНОВЛЕННЯ БОЯРСЬКИХ РОДІВ у період княжиння династії Романовичів	137
КНИЖКОВИЙ РЕPERTUAR ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОГО князівства XIII ст.	143
ДАНИЛО ГАЛИЦЬКИЙ і ЗОЛОТА ОРДА, АБО ДВА ПОДВИГИ СВЯТОГО ОЛЕКСАНДРА НЕВСЬКОГО	150

Мирослав Волєщук (Львів-Франківськ)

ВЗАЄМОВІДНОСИНИ ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ЕПОХИ ДАНИЛА РОМАНОВИЧА З УГОРЩИНОЮ В ПРАЦЯХ РОСІЙСЬКИХ ІСТОРИКІВ XIX СТ.

Динамічний розвиток історичної науки на теренах Російської імперії наприкінці XVIII–XIX ст. спричинив появу цілого ряду нових спеціальних фундаментальних праць, що відображали специфіку еволюції російського етносу впродовж IX–XVII ст., розвиток державотворчих процесів, колонізаційних здобутків та культурних зв'язків. Широкомасштабність генезису історії стимулювала вченіх цікавитись життям сусідніх Росії народів, а в процесі просування імперії на Захід переглядати старі політичні і наукові концепції та доктрини, підлаштовуючи їх під інтереси самодержавства. Ці та інші причини активізували діяльність російських істориків XIX ст. в плані вивчення специфіки розвитку південно-західних земель Русі у XIII ст., зокрема взаємовідносин Данила Романовича з Угорським королівством.

Одним із перших на початку XIX ст. даною проблемою зацікавився видатний російський історик і літературознавець М.М. Карамзін¹. Природно, що стосунки Галицько-Волинської держави з уграми не були особливим предметом його дослідження, але все ж у контексті висвітлення історії Росії він приділив цій темі значну увагу, висунувши ряд цікавих припущенів і думок. Так, науковець вважав, що після смерті батька Данила і Василька – князя Романа Мстиславовича, угорський король Андрій II, згідно з подіями 1189 р.*, мав повне право коронуватись галицьким володарем, однак не зробив цього, в силу даної вдові Романа княгині Анні общинки допомагати сиротам у скрутну хвилину (так, король взяв на себе обов'язки батьківської опіки за Данилом², а також, за проханням Анни, запросив князювати в Галич Ярослава Всеvolодовича Суздальського³). Однак, на думку М. Карамзіна, “В сін дни общаго мира земля Галицкая была позорищем неустройства, жертвою каварныхъ иноплеменниковъ и собственныхъ враговъ спокойствія”,⁴ маючи на увазі ті насилия, які чинили угорські залоги в Галичі з 1207 р. Дані події, на думку історика, започаткували процес переходу окремих місцевих бояр в підданство королю, який в цей час вважався фактичним правителем галицької землі⁵. Страту Ігоревичів (володарів Галичини у 1206–1211 рр. з перервами) Карамзін вважав провиною угорського боярства, яке, будучи підкупленим галицькою жаттю, віддало князів на повішання⁶; а укладення Спішської угоди

характеризував першим кроком до тиранії в Галичі збоку угрув⁷. Російський історик, невідомо на які джерела посилаючись, відстоював думку про те, що після приходу до влади в Галичині Мстислава Мстиславовича Удатного, князь коронувався короною сина Андрія II Коломана під титулом "царя Галицького"⁸, водночас опосередковано позитивно характеризуючи цей акт успадкування влади; проте шлюб між сином Андрія II – Андрієм і донькою Удатного – Марією називав "неблагородством Мстислава"⁹. Коли Мстислав Мстиславович у 1226 р. передав владу в Галичі уграм, М. Карамзін особливо неприхильно оцінив такий крок князя, зауваживши: "Случай безпримърный въ нашей Истории, чтобы Князь Россыскій, имъя наследниковъ единородныхъ, имъя даже сыновей, добровольно уступал владыніе инонплеменнику..."¹⁰.

Поряд з такими неоднозначними висловлюваннями історик, прикрашаючи свою працю різноманітними літературними зворотами, описував походи угроців в Галич, боротьбу з ними Данила Романовича тощо. Його в окняжіння у батьківській вотчині і смерть короля Андрія II (1235) змусила першого, на думку М. Карамзіна "...лично искать покровителя въ бывшемъ врагъ своемъ...", в результаті чого Данило взяв участь у коронації Бели IV, факт чого вчений вважав елементом підданства Угорщині¹¹. Серед подій галицько-угорських взаємин 40–50-х років XIII ст. історик описав посягання на Галич сина чернігово-кіївського володаря Михайла Всеволодовича – Ростислава (що він робив за допомогою короля Бели IV)¹², а також констатував роль посередництва Угорщини у процесі примирення Данила з Ватіканом напередодні коронації галицького князя в 1253 р.¹³

Загалом, у XIX ст., фактично працею М.М. Карамзіна було започатковано висвітлення проблематики взаємин Данила Галицького з Угорщиною, яке хоча й здійснювалось в контексті змалювання історії Росії, все ж викристалізувало шілу низку нових, цікавих, подекуди суперечливих думок і ціліх концепцій.

Тому не випадково у 1849 р. російським дослідником А. Клевановим було написано невелику за обсягом брошуру під назвою "Історія юго-западної Руси отъ ея начала до половины XIV века"¹⁴, де історик, оцінюючи події, що відбувались в Галичині у першій третині XIII ст., висловив припущення про взаємозалежність галицьких міжусобиць того часу і нападів на даний регіон угорських феодалів, які відбувались ініціативи місцевої знаті.

Вивчаючи роль, місце і значення Угорського королівства в процесі виборювання Ростиславом Михайловичем права на князювання в Галичі, інший російський історик С.М. Палаузов, зазначав, що п'ому процесу сприяли обставини укладення шлюбу між сином чернігівського володаря і донькою Бели IV Анною, а також небажання угорського короля бачити

на престолі С. Палаузов, Кисва¹⁵, де тоді який у 1245 р. вважав історію пропозицією і чого стала жа Данила під Яр

Один з титів фактично, не з уграми, все ж зовнішньополіт об'єднане, зрос

Незначний в XIX ст. зробили джерельних по першій третині часі Данила Романовича, що було спричинено

Продовжуючи історичних осо б опублікував ве Мстислав Мстислав життєвого шляху політичних взаємовідносин, вважав, що втручання в боротьбу за даний правління в Галичині розпочались, діяльність спричинило до Переходячи до в Галицького князя, той не мав на це що колись Роман-Богдана, багатьох помилок. Однак, як писав в самим собою, що він був підтриманий уграми²². В. Бузескі вважав, що це було результатом многолітніх трудів, столько побудовано для того, щоби

труїв⁷. Російський вав думку про те, Мстиславовича омана під титулом характеризуючи Андрія II – Андрієм і Мстиславом⁸. Коли в Галичі уграм, нязя, зауваживши: „Российской, имъя провольно уступал

заннями історик, грими зворотами, Данила Романовича бать короля Андрія II. „...лично искать тѣ чого Данило взяв елементом підданства 40–50-х років XIII ст. київського володаря на допомогою короля Угорщини у процесі ції галицького князя

М. Карамзіна було Данила Галицького з вловання історії Росії, докуди суперечливих

ником А. Клевановим під назвою “Історія юго-века”¹⁴, де історик, рішій третині XIII ст., цих міжусобиць того лів, які відбувались з

королівства в процесі князювання в Галичі, дав, що цьому процесу Чернігівського володаря російського короля бачити

на престолі в Галичі Данила Романовича¹⁵. Ростислав же, як вважав С. Палаузов, прагнув укріпитись в Галичі, щоб бути незалежним від Києва¹⁶, де тоді княжив його батько. Цього хотів і Михайло Всеволодович, який у 1245 р. просив Белу IV підтримати зятя. Однак король спершу, як вважав історик, відмовився допомогти (після чого Михайло з тією ж пропозицією поїхав до Бату-хана), але згодом передумав¹⁷, результатом чого стала жахлива поразка союзницьких угорсько-польських сил від Данила під Ярославом¹⁸.

Один з титанів російської історичної думки XIX ст. В.О.Ключевський¹⁹, фактично, не досліджуючи історію взаємовідносин Данила Галицького з уграми, все ж зазначав, що в цей період, незважаючи на постійну зовнішньополітичну загрозу із Заходу, Галицько-Волинське князівство було об’єднане, зросло територіально, а князі помітно збагатились.

Незначний внесок у дослідження даної проблематики у 60–70-х роках XIX ст. зробили також Г.Л. Деволан²⁰ та М. Барсов²¹, які, поряд з описами джерельних повідомлень про угорський експансіонізм щодо Галича в першій третині XIII ст., наводили свідчення про переселення “росіян” в часи Данила Романовича з південно-західно-руських земель в Угорщину, що було спричинено монголо-татарським нашестям.

Продовжуючи традицію вивчення біографій різного роду історичних особистостей, у 1869 р. російський дослідник В. Бузескул опублікував велике дослідження під назвою “Князь Торопецький Мстислав Мстиславович”²². Дослідник, в контексті змалювання життєвого шляху Удатного, показав деякі аспекти суспільно-політичних взаємовідносин Галичини з Угорщиною цього часу. Автор вважав, що втручання Короля Андрія II у галицькі справи після 1205 р. було позитивним явищем, оскільки призупинило на деякий час боротьбу за даний регіон збоку Польщі і руських князів²³. Описуючи правління в Галичині Ігоревичів та міжусобиці, які в цей час між ними розпочались, дослідник висловив припущення, що саме це спричинило до анексії Галича уграми і коронацію Коломана²⁴. Переходячи до висвітлення перипетій захоплення влади в столиці Галицького князівства Мстиславом Удатним, Бузескул зазначав, що той не мав на це жодних прав²⁵, а не віддав Галича Данилові тому, що колись Роман теж по-хижакськи захопив це місто, що призвело до багатьох помилок, які тепер Мстислав поставив за мету віправити²⁶. Однак, як писав вчений, в роки правління князь став у протиріччя із самим собою, що було на руку боярам, які й передали владу в Галичі уграм²⁷. В. Бузескул з даного приводу написав так: “И такъ всъ многолѣтніе труды и усилия Мстислава потрачены было даромъ: столько побѣдъ одержано были имъ, столько пролито крови, лишь для того, чтобы побѣдивъ Венгровъ, добровольно снова отдать въ

ихъ руки Галичъ...”²⁸. У зв’язку з цим науковець оцінив діяльність Мстислава Удатного на даному етапі негативно, називаючи його слабким, безхарактерним, оплутаним інтригами тощо²⁹.

Продуктивно над висвітленням галицько-угорських взаємовідносин періоду життя і діяльності Данила Галицького працював ще один представник російської історичної думки – С.М. Соловйов, який в своїй багатотомній праці під назвою “Істория России с древнейших времен” та деяких інших роботах присвятив цій темі чимало місця. Науковець, на відміну від М. Карамзіна³⁰, вважав, що участь Андрія II у галицьких справах до і після 1205 р. не мала жодних меркантильних намірів. Він протегував Романовичам, як писав історик, поки Ігоревичі не обдарували його подаруками, за що й отримали Галич³¹. Вокняжіння в 1213–1214 рр. в місті боярина Володислава Кормильчича С. Соловйов вважав наслідком антикоролівської змови угорської і галицької знаті, одним із результатів якої було також вбивство дружини Андрія II – Гертруди, що на короткий час відволікло його увагу від галицьких справ³². Спішська угода, на думку історика, була продуктом суперечностей за Галичину між Андрієм II та малопольським князем Лешком Білим³³; а що стосується галицько-угорських стосунків в період правління Мстислава Удатного, то дослідник висловився з даного приводу так: “...князь знаменитый подвигами славными, но беспозездными, показавший ясно несознательность старой Южной Руси, неспособность ее к дальнейшему государственному развитию...”³⁴.

У висвітленні подій, що відбувались у Галичині після смерті Удатного (постійна боротьба Данила за батьківський престол), С. Соловйов вдавався до описовості, не роблячи конкретного історичного аналізу тих чи інших аспектів галицько-угорських стосунків цього часу. Так, історик, передаючи зміст літописів, змалював нам картину походу королівських військ на Галич в 1229 р. та війни 1232–1233 років³⁵. Коли Данило зайняв в 1233 р. престол, тоді, на думку вченого³⁶, він здійснив візит до Бели IV з метою переконати короля не втручатись у галицькі справи, бо князь хотів вирішити їх самостійно. Однак, як писав С. Соловйов, зазіхання угрів продовжували тривати, і лише: “Ярославскою битвою кончились... враждебные отношения к Венгрии”³⁷. Дослідник одним з перших в російській історіографії звернувся до проблеми боротьби Данила Романовича в союзі з Белою IV за Австрійську спадщину (1248–1253), описав спустошливий похід князя в Чехію (1253) та обставини укладення шлюбу між Романом Даниловичем і представницею австрійського роду Бабенбергів – Гертрудою, який, як вважав дослідник, не мав майбутнього³⁸. Також С.М. Соловйов зафіксував участь Данила на боці угрів і у битві з Оттокаром II чеським (що одним претендентом на австрійські землі) біля р. Морави, де союзники зазнали поразки³⁹.

Загалом історик принципом висвітлення детального акцентує з досліджуваної про першої половини XI

У контексті виступу періоду життя і діяльності Вчений вважав, що, П., становище сирітка при сприянні короля, детального опису, протистояння за столом та Мстислава Удатного укладений ним і короною перемоги його – Пірро в різні періоди його підкреслюючи “рівні

Історію родини Данила розкрив в одній вважав, що одна з дочок одружені з Данилом. Вчений вказував, що він і Естергома мали неа одруження з угорськими шлюбами з донькою Даниловича⁴⁵.

Незначний, але дослідження виданого в 1896 короткому повідомлені зазначалось, що перший про галичан мова не йде яким все життя боровся статей до числа “іноземців”, повідомлені про Данилу угрів у “галицьких спрійнівства за сприяння угорці до 1245 р. постійно свідчили події передачі Андрієві, а також кілька поразкою угрів на чолі відзначали участь Данила. Князь коронувався (1253/

дь оцінив діяльність
но, називаючи його
тощо²⁹.

съєзжих взаємовідносин
о працював ще один
Солов'йов, який в своїй
“древніших времен”
до місця. Науковець, на
ІІ у галицьких справах
чамірів. Він протегував
і не обдарували його
їння в 1213–1214 рр. в
війов вважав наслідком
одним із результатів якої
ди, що на короткий час
шська угоди, на думку
чину між Андрієм II та
стосується галицько-

Удатного, то дослідник
наменитий подвигами
есознательность старой
ему государственному
ні після смерті Удатного
(л), С. Солов'йов вдавався
ого аналізу тих чи інших
Так, історик, передаючи
олівських військ на Галич
Данило зайняв в 1233 р.
візит до Бели IV з метою
и, бо князь хотів вирішити
ання угрів продовжували
чились... враждебные
з перших в російській
данила Романовича в союзі
(3), описав спустошливий
ення шлюбу між Романом
ого роду Бабенбергів –
айбутнього³⁸. Також С.М.
рів і у битві з Оттокаром II
ї землї) біля р. Морави, де

Загалом історик, не зважаючи на те, що його праця була написана за принципом висвітлення цілісної історії Російської держави, і не передбачала детального акцентування уваги на окремих темах, значно поглибив знання з досліджуваної проблематики, доповнивши своїх попередників XVIII–першої половини XIX ст.

У контексті висвітлення історії Волині галицько-угорські взаємини періоду життя і діяльності Данила Романовича змалював і А.М. Андріяшев. Вчений вважав, що, не дивлячись на підтримку в 1205 р. Анни Андрієм II, становище сиріт князя Романа в Галичі було хитким, тому вдова Романа, при сприянні короля, й переселилась на Волинь⁴⁰. Автор, не вдаючись до детального опису, все ж показав обставини галицько-угорського протистояння за столицю Галичини, змалював прихід до влади Ігоровичів та Мстислава Удатного, якого вважав недалекоглядним політиком (за укладений ним і королем Андрієм II шлюб між своїми дітьми в 1222 р.), а перемоги його–Пірровими⁴¹. Коротка часна присутність Данила в Галичі в різні періоди його дитинства називав “рекламою галичан”⁴², підкреслюючи “рівень віданості” князю.

Історію родинних угро-галицьких відносин періоду князювання Данила розкрив в одній із своїх статей О.В. Лонгінов. Зокрема, історик вважав, що одна з доньок Андрія II, Єлісавета, ще з дитинства мала бути одружененою з Данилом, однак цього не сталося з невідомих причин⁴³. Вчений вказував, що в першій половині XIII ст. родинні взаємини Галича і Естергома мали неабиякий вплив на політику⁴⁴, наводячи приклади одруження з угорським принцем Андрієм доньки Мстислава Удатного, чи шлюби з доньками Бели IV Ростислава Михайловича і Льва Даниловича⁴⁵.

Незначний, але досить цікавий матеріал з нашої теми містять окремі статті виданого в 1890 р. “Енциклопедического словаря”. Зокрема, у короткому повідомленні про угорських королів Андрія II і Белу IV зазначалось, що перший, надаючи велику протекцію іноземцям (при цьому про галичан мова не йшла), спричинив вибух свавілля знаті у країні⁴⁶, з яким все життя боровся його наступник⁴⁷. Природно, що автори даних статей до числа “іноземців” могли зарахувати і галицьку знать. У повідомленні про Данила Галицького вчені вперше згадали про участь угрів у “галицьких справах” лише в 1220 р., коли ті зайняли столицю князівства за сприяння Лешка Білого⁴⁸. Далі дослідники зазначали, що угорці до 1245 р. постійно тримали край під загрозою окупації, про що свідчили події передачі Мстиславом Удатним влади в Галичі принцу Андрієві, а також кілька походів, які в кінцевому результаті завершились поразкою угрів на чолі з Ростиславом під Ярославом (1245). Науковці відзначали участь Данила у війні за Австрійську спадщину та вважали, що князь коронувався (1253/54) під впливом західних союзників⁴⁹.

Таким чином, дослідники Росії у XIX ст., вивчаючи історію взаємовідносини Галицько-Волинської держави і Угорщини в період життя та діяльності князя Данила Романовича, не спромоглися опублікувати цілісної, комплексної, фундаментальної праці з даної проблематики, оскільки фактично не ставили її за предмет спеціальної розробки. Однак вони значним чином поглибили знання з цієї теми, залишаючи нові, досі невідомі джерела, висуваючи свіжі концепції, теорії, позиції і точки зору, які загалом відповідали духу епохи, тогочасним методологічним розробкам та офіційним державницьким політично-релігійним доктринах.

- ¹ Карамзин Н.М. История государства Российского: В 3-х кн. Кн. 1. Москва, 1988. 637 с.
- ² У 1189 р., під час короткосезонної окупації угорськими силами Галича, король Бела III коронував свого сина Андрія на правління в даному регіоні.
- ³ Карамзин Н.М. Указ. Соч. Кн. 1. Т. 3. С. 69.
- ⁴ Там само. С. 71.
- ⁵ Там само. С. 78.
- ⁶ Там само. С. 79.
- ⁷ Там само. С. 81.
- ⁸ Там само. С. 102.
- ⁹ Там само. С. 111.
- ¹⁰ Там само.
- ¹¹ Там само. С. 153.
- ¹² Карамзин Н.М. Указ сочинение. Кн. 1. Т. 4. С. 23–25.
- ¹³ Там само. С. 33.
- ¹⁴ Клеванов А. Исторія юго-западной Руси отъ си начала до половины XIV века. Москва, 1849. С. 4.
- ¹⁵ Палляузов С.Н. Ростислав Михайловичъ русскій ульянівский князь на Дунаѣ въ XIII вѣкѣ. Санкт-Петербургъ, 1851. С. 12.
- ¹⁶ Там само. С. 15.
- ¹⁷ Там само. С. 17.
- ¹⁸ Там само. С. 17–21.
- ¹⁹ Ключенський В.О. Сочиненіи: В 9-ти т. Москва, 1987. Т. 1. С. 287.
- ²⁰ Деволан Г.Л. Угорская Русь. Исторический очерк. Москва, 1878. С. 9.
- ²¹ Барсов Н. Географический словарь Русской земли. Вильно, 1865. С. 49.
- ²² Бузескул В.Л. Князь Торопецкій Мстиславъ Мстиславичъ // Журнал министерства народного просвещения. Санкт-Петербургъ, 1869. Ч. 3. С. 1888–2200.
- ²³ Там само. С. 190–191.
- ²⁴ Там само. С. 191–192.
- ²⁵ Там само. С. 199–200.
- ²⁶ Там само. С. 200.
- ²⁷ Там само. С. 208–209.
- ²⁸ Там само. С. 213.
- ²⁹ Там само.
- ³⁰ Карамзин Н.М. Указ. Соч. Кн. 1. Т. 3. С. 69.
- ³¹ Соловьев С.М. История России с древнейших времен в 18 кн. Москва, 1988. Т. 1–2. Кн. 1. С. 564–565.
- ³² Там само. С. 569; Соловьев С.М. Чтения и рассказы по истории России. Москва, 1990. С. 139.
- ³³ Соловьев С.М. Чтения... С. 139.
- ³⁴ Соловьев С.М. История России... Т. 1–2. Кн. 1. С. 606.

- ³⁵ Соловьев С.М.
- ³⁶ Там само. С. 13.
- ³⁷ Соловьев С.М.
- ³⁸ Там само. С. 18.
- ³⁹ Там само. С. 18.
- ⁴⁰ Андрющев А.М.
- ⁴¹ Там само. С. 16.
- ⁴² Там само. С. 158.
- ⁴³ Лонгинов А.В. Р.
- Труды Виленского отл
Вильно, 1893. С. 321.
- ⁴⁴ Там само. С. 322.
- ⁴⁵ Там само. С. 323.
- ⁴⁶ Энциклопедичес
1890. Т. 2. С. 759–760.
- ⁴⁷ Там само. Т. 5. С.
- ⁴⁸ Там само. Т. 19. С.
- ⁴⁹ Там само. Т. 19. С.

- ²⁷ Соловьев С.М. История России... Т. 3–4. Кн. 2. С. 127.
- ²⁸ Там само. С. 130; Соловьев С.М. Чтения... С. 151–152.
- ²⁹ Соловьев С.М. История России... Т. 3–4. Кн. 2. С. 181.
- ³⁰ Там само. С. 182.
- ³¹ Там само. С. 182–183.
- ³² Андрияшев А.М. Очерк истории Волынской земли до конца XIV в. Киев, 1887. С. 155.
- ³³ Там само. С. 162.
- ³⁴ Там само. С. 158.
- ³⁵ Лонгинов А.В. Родственные связи русских князей с угорским королевским домом // В кн. Труды Виленского отделения Московского предварительного комитета по устройству в Вильне. Вильно, 1893. С. 321.
- ³⁶ Там само. С. 322.
- ³⁷ Там само. С. 323.
- ³⁸ Энциклопедический словарь Брокгауза Ф.А. и Эфрона И.А.: В 84-х т. Санкт-Петербург, 1890. Т. 2. С. 759–760.
- ³⁹ Там само. Т. 5. С. 360.
- ⁴⁰ Там само. Т. 19. С. 91.
- ⁴¹ Там само. Т. 19. С. 92.

чаючи історію
ни в період життя
ї опублікувати
розвробки. Однак
учаючи нові, досі
виші і точки зору,
огічним розробкам
актрина.

Москва, 1988. 637 с.
"дича, король Бела III

овини XIV століття. Москва.,
зання на Дунай в XIII столітті.

287.
878. С. 9.
1865. С. 49.
ь // Журнал министерства
40.

ти. Москва, 1988. Т. 1–2. Кн. 1.
истории России. Москва, 1990.

